

Od krwi do szczepionki

dr n. hum. Beata Olędzka, adiunkt

Studium Języków Obcych

Warszawski Uniwersytet Medyczny

ORCID: 0000-0003-0676-3263

E-ISSN 2353-8597; ISSN 1231-028X; nr art. Lek.202412.05 © P

Z pewnością większość czytelników mających związki z medycyną lub naukami pokrewnymi albo interesujących się tymi dziedzinami zna historię powstania pierwszej szczepionki. Moim zamiarem natomiast jest spojrzenie na to odkrycie okiem filologa klasycznego i językoznawcy.

Jedną z największych plag w historii ludzkości była ospa prawdziwa, zwana również ospą czarną. W wyniku epidemii umierało od 20 do 40% osób zarażonych, a ciała tych, którzy przeżyli, do końca życia szpeciły okropne blizny pozostałe po ropnych pęcherzach.

Po łacinie ospa to *variola*. Nazwa ta pochodzi od rzeczownika *varus* – „wyprysk na twarzy, krostka”. Zakończenie *-iola* wskazuje, iż jest to zdrobnienie, czyli „krosteczka”, stąd pochodzenie angielskiej nazwa „smallpox” w odróżnieniu od „great pox”, jak nazywano syfilis. Od nazwy *variola* pochodzi zaś termin „wariolizacja”, czyli „szczepienie materiałem zakaźnym pochodzącym z krost ospowych chorego człowieka”¹. W Europie wariolizację zapoczątkowała żyjąca na przełomie XVII i XVIII w. Mary Wortley Montagu, żona brytyjskiego ambasadora w Konstantynopolu. Opierając się na doświadczeniach Turków, którzy nacinali ramię zdrowej osoby i wprowadzali do rany zakażony materiał z krosty chorego, zdecydowała się na ten zabieg u swojego synka. Chłopiec po otrzymaniu zakażonego materiału nigdy nie zachorował na ospę prawdziwą. Wariolizacja jednak nie odniosła tak wielkich sukcesów, jakich się spodziewano.

Przełomem w poszukiwaniach uodpornienia na ospę prawdziwą stało się odkrycie brytyjskiego lekarza Edwarda Jennera (1749–1823), który zaobserwował, że kobiety dojące krowy zarażone krowianką – ospą krów nie chorowały w przyszłości na ospę prawdziwą. Krowianka była niegroźną chorobą wymion, na którą zapadały krowy. Krowianka to po łacinie *vaccinia*. Nazwa pochodzi od wyrazu *vaccinus* – „krowi”, a ten z kolei od *vacca* – „krowa”. Eksperyment Jennera polegał na wprowadzeniu materiału pobranego od chorej na krowiankę do rany 8-letniego chłopca. Po ośmiu dniach od zarażenia u chłopca zaobserwowano krosty takie same jak te, które występują przy zarażeniu krowianką oraz gorączkę. Miesiąc później lekarz po raz kolejny zakażył Jamesa, tym razem materiałem ospy prawdziwej. Nie doszło do rozwoju choroby i tym samym Jenner udowodnił, iż zarażenie człowieka łagodną postacią krowianki może ochronić go przed zachorowaniem na groźną dla ludzi ospę prawdziwą. Technika opracowana przez Jennera była wykorzystywana przez kolejne 200 lat.

I tym sposobem doszliśmy do łacińskiego terminu *vaccinum*, czyli „szczepionka”:

vacca „krowa” → *vaccinus* „krowi” → *vaccinia* „krowianka” → *vaccinum* „szczepionka”.

¹ Encyklopedia PWN: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/wariolizacja;3993983.html> [dostęp: 26.11.2024].